

Qashqadaryo viloyati Kitob tumanida 2021-2023 yillarda amalga oshirilgan tashabbusli budjetlashtirish jarayoni

Shermatova Malika

Eshonqulov Diyorbek

Maxmudov Dilshodbek

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti

Moliya fakulteti 88-guruh talabalari

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada Qashqadaryo viloyati Kitob tumani tashabbusli byudjetlashtirish loyihalari doirasida ayrim tahliliy masalalar bayon qilinadi. Jumladan, tashabbusli byudjetlashtirish uchun yo'naltirilgan mablag'lar, amalga oshirilgan loyihalar, fuqarolar tashabbusli jamg'armasi mablag'lari shakllanish manbalari va amalga oshirilgan loyihalar tahlilini ko'rib chiqildi.*

***Kalit so'zlar:** Tashabbusli byudjetlashtirish, taklif bildirish, mablag' ajratish, modernizatsiya, g'olib loyixasini aniqlash, ovoz berish, pudratchini tanlash, shartnoma tuzish, tuman byudjeti, hisobot davri, mablag'.*

So'nggi yillarda mamlakatimizda byudjet ma'lumotlarining ochiqligi va shaffofligini yanada oshirish, byudjet mablag'larining shakllanishi va sarflanishi ustidan parlament va jamoatchilik nazoratini kuchaytirish bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Biz Qashqadaryo viloyati Kitob tumanida 2021-2023-yillarda tashabbusli budjet loyihalari soni va qiymati ko'rib chiqib tahlil qilindi. Tahlillar davomida aniq boldiki 2021-yilda tashabbusli budjetlashtirish uchun 2 249 484.0 ming so'm, bu mablag' 2022-yilda 165979590.0 ming so'mni, 2023-yilda esa 30755573.0ming so'mni tashkil qilgan

1-jadval

Qashqadaryo viloyati Kitob tumani tashabbusli budjetlashtirish uchun yo'naltirilgan mablag'lar miqdori (ming so'mda)¹

T/r	Ko'rsatkich nomi	2021- yil	2022- yil	2023-yil
1.	Yil boshiga qoldiq	0	1122325.0	1000091.0
2.	Hisobot davrida "Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"ga o'tkazilgan mablag'lar	2 249 484.0	165979590.0	30755573.0
3.	"Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"dan tadbirlarni moliyalashtirish uchun yo'naltirilgan	1199484.0	16708000.0	30500000.0
3.1.	Bajarilgan ishlar uchun xisobvaraqlardan moliyalashtirilgan mablag'	367576.0	11087941.0	21972654.0
3.2.	<i>Hisobvaraqlardagi qoldiq</i>	759584.0	5397223.0	7505548.0
4.	"Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"da qoldiq mablag'	1122324.0	1000092.0	1031211.0

Yuqorida keltirilgan jadval Qashqadaryo viloyati Kitob tumani uchun tashabbusli byudjetlashtirish maqsadida jamoatchilik fikri asosida shakillangan loyihalarni moliyalashtirishga yo'naltirilgan mablag'lar miqdorining so'nggi uch yil davomida o'zgarishi dinamikasini aks ettiradi. Jadvalda ko'rishimiz mumkinki,

¹ <https://openbudget.uz/boards/reports>

yillar davomida tashabbusli budjetlashtirish uchun yo'naltirilgan mablag'larning umumiy miqdori yillar davomida sezilarli darajada ortib borgan. Misol uchun "Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"dan tadbirlarni moliyalashtirish uchun yo'naltirilgan mablag'lar 2021-yil yakunlari bo'yicha 1199484.0 so'mni tashkil etgan, 2022-yil davomida bu ko'rsatkich deyarli 16708000.0 so'mni tashkil qilgan bo'sa, 2023-yilning mos davriga kelib jamoatchilik fikri asosida shakillangan mablag'larni moliyalashtirish uchun yo'naltirilgan mablag'lar 30500000.0 so'mga yetgan.

Tashabbusli byudjetlashtirish uchun yo'naltirilgan mablag'lar tuman aholisi tomonidan ilgari surilgan va eng ko'p ovoz to'plash natijasida g'olib deb topilgan turli darajadagi ahamiyatga ega bo'lgan loyihalarni moliyalashtirish maqsadida sarflangan. Quyidagi jadvalda o'tgan uch yil mobaynida Qashqadaryo viloyati Kitob tumanida tashabbusli budjetlashtirish moliyalashtirilgan tadbirlar, ularning umumiy soni va sarflangan mablag'larning umumiy qiymatini yillar kesimida ko'rishimiz mumkin.

Biz endi Qashqadaryo viloyati Kitob tumanida 2021-2023-yillarda tashabbusli budjetlashtirishning takliflar soni hamda sarflangan mablag'larni ko'rib chiqib tahlil qilingan. Tahlillar natijasida 2021-yilda jami takliflar soni 5 tani tashkil qilgan sarflangan mablag'lar esa 367576 ming so'mni, bu ko'rsatkich 2022-yilda takliflar soni 21 tani, tashkil qilgan ajratilgan mablag'lar esa 16708000.0 ming so'mni, 2023-yilda takliflar soni 26 ta sarflangan mablag'lar esa 30500000.0 ming so'mni tashkil etgani tahlillar natijasida ko'rib chiqilgan.

2-jadval

Qashqadaryo viloyati Kitob tumani tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan tadbirlar²

² <https://openbudget.uz/boards/reports>

Modern education and development

T/ r	Tadbirlar nomi	Moliyalashtirilgan takliflar soni			Sarflangan mablag' (million so'mda)		
		2021- yil	2022- yil	2023- yil	2021-yil	2022-yil	2023-yil
Jami		5	21	26	367576	16708000	30500000
1.	Hududiy ichki yo'llar	1	8	8	295576	6422000.	9640000.
2.	Umumta'lim maktablarini ta'mirlash va jihozlash	-	2	10	-	2200000.	12240000
3.	Maktabgacha ta'lim muassasalarini ta'mirlash va jihozlash	-	-	-	-	-	-
4.	Sog'liqni saqlash muassasalarini ta'mirlash va jihozlash	-	4	-	-	2580000.	-
5.	Boshqa ijtimoiy soha muassasalarini ta'mirlash va jihozlash	-	-	-	-	-	-
6.	Ichimlik suvi ta'minotini yaxshilash	1	2	2	-	1450000.	2020000

7.	Ko'cha chiroqlarini o'rnatish tadbirlari	-	3	5	-	2776000.0	5700000
8.	Hududlarni tartibga keltirish (obodonlashtirish va ko'kalamzorlashtirish)	-	-	-	-	-	-
9.	Boshqa tadbirlar	3	2	1	72000	1280000.0	900000

Ushbu jadvaldan korishimiz mumkinki Qashqadaryo viloyati Kitob tumanda hisobot davri mobaynida mablag'lar asosan Maxalliy hududlarda elektr tarmoqlarini yaxshilash, hududiy ichki yo'llarni tamirlash, umumta'lim maktablarni tamirlash va jixozlash uchun sarflangan yani 2021-yilda 2 ta Maxalliy hududlarda elektr tarmoqlarini yaxshilash bo'lsa 2022-yilda hududiy ichki yo'llar tamirlangan 2023- yilga kelib esa 10 ta Umumta'lim maktablarini ta'mirlash va jihozlash ishlari olib borilgan. Bu ko'rsatkich yildan yilga o'sib bormoqda. 2021 ichki yo'llarni tamirlash uchun 295576.0 ming so'm ajratilgan bo'lsa bu ko'rsatkich 2022-yilga kelib hududiy ichki yo'llarni tamirlash uchun ajratilgan mablag' 6422000.0 ming som ajratilgan 2023-yilda esa Umumta'lim maktablarini ta'mirlash va jihozlash uchun ajratilgan mablag'12240000 ming so'mni tashkil etadi.

Jamoatchilik fikri asosida shakillantirilgan loyihalashtirish uchun mablag'lar tuman budjetiga qonunchilikda belgilangan tartib asosidagi manbalar hisobidan shakillantiriladi. Fuqarolar tashabbusli jamg'armasi mablag'lari mahalliy budjetning tasdiqlangan umumiy xarajatlarining 5 foizi, mahalliy budjetning yil boshiga erkin qoldiq mablag'lari va mahalliy budjetning orttirib bajarilgan daromadlarining 30 foizi hajmidagi mablag'lari asosida shakillanadi. Quyidagi

keltirilgan jadvalda esa shbu turdagi mablag'larning shakllanishini yillar kesimida choraklar va yillar kesimida ko'rishimiz mumkin.

3-jadval

Qashqadaryo viloyati Kitob tumanida Fuqarolar tashabbusli jamg'armasi mablag'larining shakllanish manbalari (million so'mda)

Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi mablag'larini shakllantirish manbalari		2021-yil	2022-yil	2023-yil
Tuman mahalliy budjeti tasdiqlangan umumiy xarajatlarning 5 foiz qismi miqdorida ajratilgan mabag'lar		0	100245 40	144350 00
Mahalliy budjetining yil boshiga shakllangan Erkin qoldiq mablag'lari		0	0	0
Tuman mahalliy budjeti qo'shimcha manbalarning 30 fozi miqdorida ajratiladigan mablag'lar		1469978	294392 4	292461 9
Shu jumladan	Erkin qoldiq mablag'lari	200132,3	193838	212500 0
	Daromadlarning hisobot choraklari yakunlari bo'yicha aniqlanadigan prognozdan oshirib bajarilgan qismi	1269845, 7	275008 6	799619
	Iqtisod qilingan mablag'lar	-	-	-
Respublika byudjetidan ajratilgan mablag'lar (PQ-5250 ga asosan)		-	-	-

Jami ajratiladigan mablag'lar	2939956	159123 83	202842 38

Yuqorida berilgan jadval so`ngi yillarda Qashqadaryo viloyati Kitob tumanida Fuqarolar tashabbusli jamg`armasiga ajratilgan mablag`larning shakllanishi manbalarini yillar kesimida ko`rishimiz mumkin. Tuman mahalliy budjeti tasdiqlangan umumiy xarajatlarning 5 foiz qismi miqdorida ajratilgan mabag'i 4 ta choraklar yakuni bo`yicha jami 2022-yilda 10024540 ming so`m ni tashkil etgan. 2023-yilda esa bu ko`rsatkich 14435000 ming so`mga yetib o`tgan yilgiga nisbatan 4410460 ming so`mga oshgan. Erkin qoldiq mablag'lari esea 2021-yilda 200132,3 ming so`mni bo`lib bu mablag`lar 2022-yilga kelib 193838 ming so`mni tashkil etgan, bu ko`rsatkich 2023 yilga kelib o`tgan yilga qaraganda koproq 2125000 ming so`mni tashkil etgan. Tuman mahalliy budjeti qo'shimcha manbalarning 30 fozi miqdorida ajratiladigan mablag'lari esa 4 ta choraklar yakuni bo`yicha jami 2021-yilda 1469977 ming so`mni tashkil qilgan bo`lsa 2022-yil esa 1702374 ming so`m bo`lgan, bu ko`rsatkich 2023 yilga kelib sezilarli darajada ko`tarilib 2924619 ming so`mni tashkil qilib o`tgan yilga qaraganda 1222245 ming so`mga oshganini tahlil qilish natijasida o`rganib chiqilgan.

Yuqoridagi raqamlardan ko`rinib turibdiki Qashqadaryo viloyati Kitob tumanida Fuqarolar tashabbusli jamg`armasi tomonidan tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan loyihalar uchun yetarlicha mablag`lar ajratilgan va g`olib loyihalar amalga oshirilgan hatto oxirgi yillarda iqtisod qilingan mablag'lar mavjud.

Quyida keltirilgan jadvalda tuman aholisi tomonidan hudud miqyosida eng dolzarb deb topilgan loyihalar, ularning qisqacha mazmuni va loyihaning g`olib bo`lishi uchun qancha ovoz to`plaganligi hamda ushbu g`olib loyihalarni

moliyalashtirish uchun qancha mablag' sarflanganligini yillar kesimida hamda loyihalar kesimida ko'rib chiqishimiz mumkin.

4-jadval

Qashqadaryo viloyati Kitob tumani tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan loyihalar tarkibi³

T/r	Tadbirning qisqacha mazmuni (sohasi)	Jami to'plagan ovozlar soni	Shu jumladan			Moliyalashtirish uchun ajratilgan mablag' miqdori (ming so'mda)
			onlayn ovozlar	oflayn ovozlar	SMS orqali ovozlar	
2021-yilda						
1.	Navro'z MFY Ichki yo'llarini asfalt qilish	707	72	-	635	300
2.	Yo'ldosh shaharcha MFY hududida Transformator	184	3	-	181	69,9
3.	Obod MFY hududida Transformator	301	7	-	294	69,9
4.	Surum MFY hududida Ichimlik suvi quvirlarini yangilash	68	-	-	68	410
5.	Qashqadaryo MFY Mahalla binosini qurish	413	2	-	411	350

³ <https://openbudget.uz/boards/reports>

6.	Jami	1673	84	-	1589	1199
2022-yilda						
1.	Kitob tumani kop tarmoqli markaziy poliklinikasining bolalar bolimining joriy tamirlash.	4481	7	-	4474	500000
2.	SVAZ MFY lalimi hududi axolisini ichimlik suvi bilan taminlash masalasi.	4371	161	-	4210	700000
3.	Xavfsiz yorug' kochalar bo'lib orzusidagi taklif Palandara MFY hududi elektr sim yog'ochlarini yaxshilash masalasi.	3684	11	-	3673	500000
4.	Kitob tumani tibbiyot birlashmasi binosida mavjud liftlarni zamonaviy liftlarga almashtirish.	3436	4	-	3432	880000
5.	Kitob tumani 10-sonli bolalar musiqa va sanat maktabini joriy tamirlash.	3116	3	-	3113	480000
6	Kitob tumani SARIOSIYO MFY ichki yo'llari	2835	6	-	2829	750000

Modern education and development

7	X.Do'stligi maxallasini kulolchilik ko'chasini yo'llarini asphalt qilish.	2775	296	-	2479	210000
8	Qashqadaryo MFY xududidagi Donyorshayix 13-QOP ni qayta tamirlash va tez tibbiy yordam avtomabiliga yopiq turargox qurish.	2348	18	-	2330	400000
9	Obikanda qishlog'ida 7 km masofadan ichimlik suvini axoliga yetkazib kelish	2335	17	-	2318	750000
10	Soxibkor MFY ichki yo'llarini asfaltlashtirish.	2333	201	-	2132	750000
11	Panji MFY Panji shaxarchasidagi ichki yollarni astfaltlashtirsh	2309	13	-	2296	500000
12	Ushbu taklif O'z.Res. prizididentining 2022-yil 7-aprel kunidagi PQ 197-soni qaroriga asosan ovoz yig'ish jarayonida 2000 dan ortiq ovoz toplaganlik sabab qoshimcha g'olib deb topilga kitob tumani Saroy MFY hududiga kirish qismidan Yangiqishloq Yangiobot	2132	7	-	2125	812000

Modern education and development

	Saroy qishloqlarini tutashtiruvchi ichki yo'llarning 1625 metr masofasini asfaltlashtirish					
1 3	Jami	36155	744	-	35411	7232000
2023-yilda						
1.	Katlos MFY dagi qishloqlar uchun 6 dona transformator 250 dona stalba va 14000 metr yopiq kabel zarur	10193	0	-	10193	1200000
2.	Kitob tumani Saroy MFY Oppon Soppon qishlog'ida 3 km ichki yo'llari asfalt qilishga ehtiyoj bor, kuz va qish kunlarida aholi bu yo'llardan qatnashga qiyinchiliklarga duch kelmoqda	9375	0	-	9375	1200000
3.	Maqrid MFY qurutilgan CHilkay, Qurama, Yuqori CHil, Xonaqo CHinboy qishloqlarining maktablari, qabriston, poliklinikasini bog'lovchi asosiy yo'lining 2 km uzunlikda eni 4.5 m yaroqsiz xolga kelgan	9323	0	-	9323	1200000

Modern education and development

	qismini asphalt qilish va aholining yashash sharoitini yaxshilash					
4.	Kitob tumani Palandara MFY hududidagi Deyishqon qishlog'i, Avlod qishlog'i, Ko'ktosh qishlog'i, Mug'na qishloqlarida 2.4 km masofani asfaltlashtirish taklifi	9314	0	-	9314	1200000
5.	Sevaz shaxarchasining ichki yo'llarini tamirlash.	9202	0	-	9202	1200000
6.	Kitob tumani 48-maktabi sport zaliga extyoj bor o'quvchilar kuz qish kunlarida jismoniy tarbiya va sport	9117	0	-	9117	1200000
7.	Kitob tumani Ali Qushchi MFY kata yo'l ko'chasi 87-ayda joylashgan 3-iqtisoslashtirilgan davlat umumtalim maktabini joriy tamirlash uchun.	8885	0	-	8885	1200000
8.	Qo'shdaryo MFY da 350 ta beton stalba 17 klometr kabel 3ta transformator 2 km 50 ta kocha yoritgich.	8877	0	-	8877	1200000

Modern education and development

9.	SHarq yulduzi MFY rus qishloq va temirchi qishloqlari ichimlik suvi bilan taminlash uchun mavjud artezan quvrlarini tamirlash hamma ichki kochalarga 8km suv tarmoqlarini o'tkazish taklifi.	8867	0	-	8867	700000
10	Tumanga 37-sonli umumiy o'rta talim uchun 100 o'rnlilik oshxona qurish.	2111	0	-	2111	1200000
11	Kitob tumanidagi yangi ochilgan 91-sonli maktabning moddiy texnik bazasini rivojlantirish taklifi.	7805	0	-	7805	1200000
12	Panji MFY Panji shaxarchasining 2,4km masofasini asfaltlashtirish.	6018	0	-	6018	1200000
13	Sarosiyo MFY Sarosiyo shaxarchasi xududida axoli yashash sharoitlarini yaxshilash maqsadida 4 dona 400 kvli transformator 200dona beton stalba va 10000 m yopiq elektr kabel zarur.	5436	0	-	5436	1100000

Modern education and development

14	26-sonli umumiy orta talim maktaabi xududida o'quvchilar uchun yangi sport zali qurib berish taklifi.	2792	0	-	2792	1200000
15	Kitob tumanidagi 79-sonli maktabni toliq joriy tamirlash .	4326	0	-	4326	1200000
16	Tumandagi 1-sonli Sport maktabi moddiy texnik bazasini rivojlantirish uchun sport jixozlari va faolyat uchun zarur bolgan jixozlar bilan tamirlash.	7910	0	-	7910	900000
17	2-sonli umumiy orta talim maktabining mavjud oshxona va faollar zalini tamirlash yangi xojatxona va komirxona qurib berish maktab xovlisidagi yo'laklarni beton bilan qoplash ishlari.	4994	0	-	4994	1200000
18	54-sonli umumiy orta talim maktabining mavjud sport zalini tamirlash komir saqlash uchun ombor qurib berish faollar zalini tamirlash mavjud oshxonani tamirlash xamda maktab	3202	0	-	3202	1200000

	xovlisida 400kv metr maydonni beton qoplama orqali tamirlash.					
19	Obikanda MFY Obikanda Ishqol qishloqlari elektr tarmog'ini yaxshilash uchun 5 dona QTPQ-250	7031	0	-	7031	1000000
20	Tupchoq MFY xududidagi Tuochoq Jayraxona Ravot qishloqlariga 6 dona transformator 475 dona yangi beton stalba 5000 metr yopiq elektr kabel zarur.	2041	0	-	2041	1200000
21	Jami	130798	-	-	130798	22900000

Hisobot davri mobaynida Fuqorolarning talabini o'rganib chiqilganda asosan bu mablag'lar ichki yollarni ta'mirlash ekinlarni sug'orish artezan qazish mahallalarni elektr tarmog'i bilan taminlash beton stalbalar o'rnatish transformatorlar o'rnatish va maktablarni tamirlash moddiy texnik bazalarini yangilash yo'naltirilgan. Tumanda ichki yo'llar ko'p yillardan buyon tamir talab bo'lgan yo'llar ko'pligi sababli loyihaning asosiy qismi ichki yo'llarini tamirlash bo'lgan.

Jadvalda ko'rihimiz mumkunki Qashqadaryo viloyatining Kitob tumanidagi tashabbusli byudjet loyihasiga berilgan ovozlarning offlayn, onlayn va sms orqali nechta ovoz to'planganini ko'rishimiz mumkin. shu jumladan 2021 yilni jami ovozlari soni 1673 donani tashkil etgan, 2022 –yilga kelib esa 36155 donani tashkil etib o'tgan yilga qaraganda 34482 donaga ko'payib, 2023-yilga kelib 130798

donaga yetgan. Loyihalar uchun eng ko'p ovoz 10193 tani eng kam esa 68 tani tashkil qilganini ko'rishimiz mumkin.

Ovozlar sonidan kelib chiqib aytishimiz mumkinki xalqimizning kundankunga tashabbusli byudjetga bo'lgan qiziqishi ortib bormoqda.

Xulosa qilib aytganda, Tashbbusli byudjetlashtirish fuqorolarning takliflarini hisobga olgan holda turli ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal qilish uchun mahalliy byudjet mablag'larining bir qismini taqsimlash va bu mablag'larni sariflash yo'nalishlarni aniqlash bo'yicha ularning bevosita ishtirokida qarorlarni qabul qilishga xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ваҳобов АВ, Маликов ТС. Молия. Дарслик/Тошкент Молия институти. Тошкент:“Шарқ. 2010;804.
2. Malikov, T., and Haydarov NH. Byudjet. "O'quv qo'llanma." Toshkent:“Iqtisod-moliya 84 (2008).
3. TS Malikov, O Olimjonov. Moliya. - O 'quv qo'llanma. Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018
4. Malikov T, Haydarov N. Budjet daromadlari va xarajatlari. O'quv qo'llanma, Toshkent:“IQTISOD-MOLIYA. 2007.
5. Маликов ТС. Хайдаров НХ “Молия: умумдавлат молияси”. Ўқув қўлланма. 2009.
6. Malikov TS. Byudjet-soliq siyosati. T.:“Iqtisod-moliya. 2019.
7. Malikov, T. S., & Olimjonov, O. O. (2019). Moliya: Darslik.
8. Malikov T, Haydarov N. Budjet: tizimi, tuzilmasi, jarayoni. O'quv qo'llanma, Toshkent “IQTISOD-MOLIYA. 2008.

9. Ўроқов У. Бюджет маблағларидан самарали фойдаланишни таъминлаш йўллари. Т. 2017
10. У Ўроқов. Маҳаллий бюджетлар мустақиллигини оширишнинг устувор йўналишлари- Science and Education, 2022
11. У Ўроқов, Д Ускенбаева. Ўзбекистонда ташаббусли бюджетни жорий этишнинг ташкилий-ҳуқуқий асослари - Science and Education, 2022
12. Ўроқов У, Иргашев И, Ғайбуллаев О. Фуқаролар иштирокидаги маҳаллий бюджет. 2022
13. UY O'roqov, JA Yomg'Irov. Mahalliy byudjetlar barqarorligini ta'minlash masalalari - Central Asian Research Journal for Interdisciplinary ..., 2022
14. Ўроқов УЮ. Маҳаллий бюджетлар шаффофлиги ва очиқлигини таъминлашнинг устувор йўналишлари. Бизнес-Эксперт журнали. 2020;4.
15. Ўроқов У. Ғайбуллаев О. Ўзбекистон Республикасида бюджет тизими ва жараёни: ўқув қўлланма. Тошкент: Vaktria press. 2016.
16. Уроқов У. Маҳаллий бюджетлар мустақиллигини оширишга оид назарий қарашлар. Республика илмий-амалий конференция. ТМИ 2020.
17. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар молиявий барқарорлигини белгиловчи кўрсаткичлар. 2020
18. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар даромадларини шакллантиришнинг самарали йўллари. 2017
19. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар даромад базасини кенгайтириш масалалари. Республика ўқув юртлараро конференция тўплами. ТМИ-2009 йил (Vol. 18).

20. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар молиявий мустақилигини оширишнинг замонавий муаммолари. Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари тўплами. ТМИ 2022 йил.
21. У Ўроқов.Маҳаллий бюджетлар молиявий мустақиллигини оширишнинг ҳуқуқий асослари.- Science and Education, 2023
22. G‘aybullayev O, O‘roqov U. O‘zbekiston Respublikasida budget tizimi va jarayoni. O‘quv qo‘llanma. T.: Baktriapress. 2016;168.
23. Xaydarov N. Soliqlar va soliqqa tortish masalalari. O'quv qo'llanma. Toshkent: Akademiya. 2007.
24. Хайдаров НХ. Маҳаллий бюджетлар: муаммо ва инновацион ечимлар. Ўзбекистон статистика ахборотномаси” илмий электрон журнали. 2020.
25. Хайдаров Н. Доходы местных бюджетов и пути их укрепления.“Молия” илмий журнали. 2022.
26. Хайдаров Н. Маҳаллий бюджетларнинг даромад манбалари. халқаро илмий-амалий конференция 2022.
27. Хайдаров Н. Маҳаллий бюджетлар даромадини барқарорлаштириш йўллари. халқаро илмий-амалий конференция мақолалар тўплами (Vol. 2022
28. Ikramjon Masharipov. Yangi O‘zbekistonda zamonaviy fuqarolik jamiyati institutlarining rivojlanish jarayonlari. Общество и инновации.2024